

WATERJAGER

Chris Polanen

Waterjager

Roman

Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van Sebes & Bisseling Literair Agentschap te Amsterdam. Zie ook www.sebes.nl

© Chris Polanen, 2017

© Lebowski Publishers, Amsterdam 2017

Omslagontwerp: Dog and Pony, Amsterdam

Auteursfoto: Jan Willem Kaldenbach

Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 488 3713 7

ISBN 978 90 488 3714 4 (e-book)

NUR 301

www.lebowskipublishers.nl

www.overamstel.com

OVERAMSTEL

uitgevers

Lebowski Publishers is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Trees

'The end is the beginning of all things, suppressed and hidden, awaiting to be released through the rhythm of pain and pleasure.'

Jiddu Krishnamurti

1

De huizen steken boven het bruine water uit als grafstenen. Alleen de kale toppen van de dode *manyabomen* zijn nog te zien. JC kijkt vanaf het balkon naar de Julianastraat die, zoals elke regentijd, onder enkele meters water staat. Hij verlangt nog steeds naar het Paramaribo van vroeger. Gewekt worden door de *pir'-neki* die de ochtend telkens weer vervloekt. De geur van natte veren en kippenstront. Het zand van het erf onder zijn voetzolen. De grond die zijn vaders vader na een leven lang zwoegen had gekocht.

Twintig jaar geleden was zijn straat er een zoals vele andere in Paramaribo. Een asfaltweg met zowel houten als stenen huizen in verschillende stadia van verval. Zinken daken waarop elke regendruppel te horen was. Kippen en erfhonden scharrelden tussen de papaja-, bananenbomen en de felrood bloeiende *faya-lobi*. Groene hagedissen doorkruisten de moestuinen met groentesoorten, die Surinamers hun kinderen dagelijks dwongen te eten. 'Hoe bitterder, hoe gezonder.' Op leegstaande percelen tussen de huizen overwoekerde het onkruid de autowrakken en huisvestten de vuilnishopen ratten zo groot als chihuahua's. De mensen verhoogden hun erf met zand of aarde, waardoor het water naar de weg liep. Daar kwam het tot stilstand en veranderde de wegen in ondiepe kanalen. Ze hadden dezelfde kleur als de rivier waar de stad aan gebouwd was, een grauw soort bruin.

De straat stond net als de rest van de stad, al lang vóór de overstroming, tijdens elke regentijd onder water. JC leerde al jong hoe hij over de verhoogde randen van het ondergelopen asfalt moest

balanceren en de grond aan weerszijden van de weg moest mijden. Deze was alleen in de droge tijd begaanbaar, maar zelfs dan was het zand zompig. In de regentijd zoog de modder een slipper of schoen zo vast dat de voet er makkelijk uit schoot. Toen hij klein was lachten de andere kinderen hem uit als dit gebeurde, maar hoe groter hij werd, hoe minder er durfden te lachen. Door het water waren de vele gaten in het asfalt niet te zien. Auto's liepen er dagelijks in vast. Bala, JC's buurman, verdiende met het lostrekken van de voertuigen voldoende om elk weekend dronken te kunnen worden. Voor de bromfietzers was de straat echt gevaarlijk. Als het voorwiel in een gat dook, werd de bestuurder gelanceerd. JC had het zo vaak gezien dat hij, nog voor het slachtoffer het asfalt raakte, wist wat de afloop zou zijn. Vrouwen waren slecht in vallen, bleven kreunend en gekneusd liggen. Ouderen braken iets: vingers, sleutelbeenderen en vooral heupen. Jongens, die altijd te snel reden, vlogen meters door de lucht en landden met veel opspattend water. Toch krabbelden ze altijd weer op, soms snel, soms vertraagd, alsof ze tijdens de val jaren ouder waren geworden.

JC had ooit reikhalzend uitgekeken naar zijn vijftiende verjaardag, de dag dat hij van zijn ouders een Yamaha 50cc crossbromfiets zou krijgen. Perfect om door het water te scheuren, zigzaggend tussen de gaten door. Ook hij leerde het moment kennen waarop het wiel stakte en de bromfiets onder hem weggerukt werd. De adrenalinegolf die de tijd vertraagde en zijn zintuigen scherpte als die van een prooi in doodsnood. De seconden dat hij de controle over zijn lichaam kwijt was. De wereld die ondersteboven draaide. Terwijl de lucht langs hem heen streek, bereidde hij zich voor op de klap. Hij zou verkrampt en hulpeloos tegen het asfalt slaan. Dan versnelde de tijd weer en kwam de pijn. Schroeiend, snijdend. Maar hij zou altijd opstaan en als een man naar zijn bromfiets lopen.

Na het hysterische getjirp van de *siksi-yuru's* nam het verkeer in de straat af, maar echt stil werd het ook 's avonds niet. Mannen hingen rond op de opgehoogde grond voor de bars, dronken *djogo's*,

whisky of rum. Als hun gelach of gevloek te luid werd, sloegen de erfhonden aan en schrok JC wakker, net als de andere lichte slapers. Zijn moeder kreunde. Een geluid dat diep uit haar ziel opsteeg, een protest tegen het verlaten van de wereld van de droom. Theo, de overbuurman, hees zich vloekend uit bed, liet de houten vloer kraken onder zijn gewicht, sloeg het raam met een klap open, stak zijn hoofd naar buiten om de drinkers een voor een te vervloeken. De drinkers scholden terug en de honden blaften nog harder. De enige over wie JC zich zorgen maakte, zijn vier jaar jongere broertje Joshua, sliep altijd overal doorheen.

Op de hoek met de Van Roseveltkade wachtten elke nacht de *transi's*, hun pruiken en lippen glimmend in het donker. Topjes en rokken strakgespannen over borsten en billen. Op die van Kim, een slanke *dogla*, zouden de meeste vrouwen jaloers zijn. JC wist echter dat er onder Kims felgekleurde kleding van alles schuil kon gaan. Sommige *transi's* hadden zich laten ombouwen, alsof het om een huis ging en niet om een lichaam. Maar misschien had Kim nog gewoon een *toli* en ballen, samengeperst in een string. Toch kon hij zijn ogen niet van hem afhouden en hij haatte zichzelf erom. Soms hoorde hij klanten van de *transi's* in het donker vloeken. Een enkele keer klonken er kreten en de geluiden van een gevecht. JC kon zich niet voorstellen dat een klant niet tevreden was met wat hij kreeg. De *transi's* waren professionals. Waarschijnlijk beseften sommige klanten na de roes wat voor een zielige fuckers ze zelf waren. Voelden ze de woede van een man die zich schaamt voor wat hij is.

Ergens in de verte klinkt het geluid van een boot. Als het dichterbij komt, herkent hij het droge gepruttel van de buitenboordmotor. Hij glimlacht en loopt moeizaam naar de keuken. Het vuur onder de bruine bonen kan uit. Hij heeft ze gemaakt volgens het recept van zijn vader, met precies genoeg peper en suiker om een scherpe zoete smaak te krijgen. Voor de hond schept hij net zoveel op als

voor zichzelf en kijkt toe hoe het dier de bonen naar binnen schrokt. Ondanks zijn ziekte eet hij nog even gulzig als altijd.

De Julianastraat verbond het oude centrum van Paramaribo met de wijken in het noorden van de stad, zoals Ma Re traite, Tourtonne en Mon Plaisir. Lang geleden plantages, later bewoond door de nakomelingen van de slaven en contractarbeiders die er ooit zwoegden. De rijken en de middenklasse leefden er vredig naast elkaar. JC verkende in zijn jeugd de buurten met zijn bromfiets. Hij kwam erachter waar je goedkope roti, bami of *moksi meti* kon kopen die je geen diarree gaf, op welke scholen de mooiste meisjes zaten, waar de Braziliaanse meisjes feestvierden en welke straten droog genoeg waren om met zijn vrienden bromfietsraces te houden.

Hij nam Joshua vaak mee naar Leonsberg. Die kon er uren op de steiger zitten vanwaar de bootjes de Surinamerivier overstaken. Hij keek graag naar de bolle ogen van de *koetais* die boven de waterspiegel uitstaken, gooide steentjes naar de krabben op de moddervlakte en vroeg altijd of ze gevaarlijk waren. Hij was slim, maar veel te zacht. Jongens pestten hem omdat hij met zijn grote ogen, lange wimpers en tengere bouw op een meisje leek.

Ver van de Julianastraat lagen de zuidelijke buitenwijken, de getto's. JC's vader had hem verboden er te komen en hoewel hij een verbod van zijn vader vaak negeerde, hield hij zich hieraan. Zijn beste vriend Eddy was ooit op een nieuwe bromfiets Paramaribo-Zuid in gereden. Met zijn babyface, belachelijke afro en dikke lijf was hij het ideale slachtoffer. Bij een stoplicht zette de dader, een jaar of zestien slechts, een mes op zijn borst en gebaarde dat hij van de bromfiets af moest stappen. Eddy zag zijn ogen, koud als van de duivel zelf, jaren later nog in zijn dromen terug.

Theo had in Zuid gezien hoe een man tijdens het oversteken vanuit een auto neergeschoten werd. Hij bleef bewegingloos op de berm in het midden van de weg liggen. Rond hem vormde zich een plas bloed die op het vochtige zand stonde. Het verkeer reed door, spatte water over het lijk. Twee straathonden staken de weg over,

draafden door het water terwijl ze auto's en bromfietzers ontweken. Ze sprongen op de berm en begonnen voorzichtig aan de bloedstolsels te likken. Niemand joeg ze weg. Zowel Eddy als Theo was nooit meer in Paramaribo-Zuid geweest.

Klimaatdeskundigen hadden lang geleden voorspeld dat Paramaribo door stijging van de zeespiegel al voor het midden van de eenentwintigste eeuw onleefbaar zou worden. Slechts een enkeling nam deze dreiging serieus. De vader van JC's moeder was een van hen. 'Jean Christoph, Paramaribo zal ten onder gaan aan een van de ziektes die het leven uit haar zuigt,' zei hij. 'Ik weet alleen niet welke het eerst toe zal slaan: de drugs of het water. Zorg dat je van het leven genoten hebt voordat dat gebeurt.' Als tiener bezocht hij zijn opa twee keer per week en deed boodschappen voor hem. Hij woonde in een grote, vervallen villa in het rijke Mon Plaisir. Het erf was geheel overwoekerd, zoals met Surinaamse erven gebeurt als de eigenaar zijn geld of levenslust kwijtraakt. Het oerwoud dat er ooit weggekapt was om het huis te bouwen, slingerde en kronkelde over hekken en langs muren. Het zwembad waar JC als kind in zwom, was al jaren gevuld met bruin water vol algen, waterplanten en kikkers.

De oude man zat het grootste deel van de dag op het balkon, flirtte met vrouwen en maakte grappen met mannen. Als zeventiger was zijn gezicht nog bijna vrij van rimpels en zijn blik vurig. In zijn borst, schouders en armen was nog de militair te zien die hij lang geleden geweest was. Een mysterieuze spieratrofie had zijn benen echter doen verschrompelen. Hij bewoog zich steunend op meubels en tegen wanden voort en sleurde zijn onwaarschijnlijk dunne benen met zich mee.

Op JC's zestiende verjaardag zei hij: 'Het wordt tijd dat ik je ga leren wat ik weet, Jean Christoph. Jij bent het leiderstype. Net als ik. Nu gebruik je je lichaam om te overheersen. Voor iemand van jouw leeftijd is dat goed. Maar om echt te leiden moet je alle andere typen mensen bestuderen, ook hun subtypen en instincten. Hun

sterke en zwakke kanten. Ik ga je leren hoe je met ze omgaat, hoe je ze kan verleiden. Alleen dan zal je echt succesvol zijn.'

Na zijn carrière in het leger was zijn opa de politiek ingegaan. Aan de wanden van zijn huis hingen ingelijste foto's waarop hij handen schudde met presidenten en ministers. Er kwam echter nooit iemand op bezoek. Zelfs niet een van zijn veertien kinderen, verwekt bij zes vrouwen. Als het over hem ging, wreef JC's moeder over haar voorhoofd zoals ze deed als ze migraine had. 'Wie alleen maar aan zichzelf denkt, blijft alleen over,' zei ze. 'Hij heeft je nodig, daarom is hij zo aardig tegen je.'

Hoeveel zijn opa JC ook leerde over de weg naar succesvol leiderschap, er was altijd tijd om te waarschuwen voor het water. Dat deed zijn opa met luide stem, alsof er een groot publiek luisterde. In De Nationale Assemblée was hij een van de overtuigendste sprekers geweest. 'In mijn jeugd was het jaar verdeeld in de kleine regentijd, de kleine droge tijd, de grote regentijd en grote droge tijd. Maar de regentijden worden steeds langer en de Surinamerivier treedt steeds verder buiten haar oevers. En niemand die er iets aan doet. Die fucking waardeloze regering van ons heeft de stad allang opgegeven.' JC zag het elke dag voor zijn ogen gebeuren. Het brakke water overstroomde de steigers aan de waterkant, kroop onder de kramen van de centrale markt door, spoelde vissenkoppen, kippendarmen, groenteresten en rot fruit de stad in. Het vrat aan de fundamenteën van de koloniale panden in het centrum, stroomde onder de krotten van de arme wijken door, vormde bruine meren op de landgoederen van de rijken, doodde planten en bomen. Als lid van De Nationale Assemblée had zijn opa gestreden voor de aanleg van dijken die de stad moesten beschermen tegen het oprukkende water. Met hulp van de Nederlanders werden dijken aangelegd en de afwatering verbeterd. Toch drong het rivierwater steeds dieper de stad in en steeds meer huizen binnen. Ver weg van de kust en de mondingen van de Suriname- en de Marowijnerivier wezen experts de ideale plek aan voor de bouw van een nieuwe hoofdstad: honderd

kilometer landinwaarts, in het hoger gelegen oosten, vlak bij het vroegere mijnstadje Moengo. Nieuw Paramaribo zou de stad heten.

Zijn opa overleed op tachtigjarige leeftijd, op een droge dag in de regentijd. Hij liet huilende en vloekende vrouwen achter. Hun kinderen keken tijdens de begrafenis nog een laatste keer naar de man in de kist. Sommigen van hen wisten nog steeds niet zeker of ze zijn genen meedroegen. JC verbeet zijn tranen en nam zich voor om een leven te leiden als zijn opa. Om gezien en gehoord te worden. Respect af te dwingen.

Op de dag van de begrafenis maakte de regering bekend dat de watervoorziening en het elektriciteitsnet van de nieuwe hoofdstad voltooid waren. Huizenbouw en migratie vanuit de oude hoofdstad werden gesubsidieerd. Geleidelijk vertrok iedereen die het kon betalen naar Nieuw Paramaribo. Winkels, scholen en ziekenhuizen sloten hun door water geplaagde vestigingen in de oude stad en herrezen in de nieuwe. Steeds meer mensen uit de arme zuidelijke wijken trokken naar het leeglopende noorden. JC zag een andere wereld, huis voor huis, de Julianastraat binnentrekken. De nieuwkomers gedroegen zich anders. De mannen hingen overdag loom rond, dronken, rookten en loerden naar vrouwen. Pas na zonsondergang werden ze actief. Ze onderhandelden, scholden, maakten ruzie, liepen onrustig heen en weer. De jongens hadden een woede in zich die leek te wachten op een blik of een woord om te kunnen ontvlammen. Hij was niet bang voor ze. Het was niet moeilijk om straatvechters uit te schakelen. Meebewegen met hun aanval en de opening vinden. Snel en hard trappen. Veel harder dan zijn oude meester Lie toestond tijdens de training.

Al snel kwamen er jongens op bromfietsen met de bekende ‘poe-derzakjes’ onder hun zadel de straat in. In het begin verhandelden ze die schichtig en vertrokken ze snel. Ze kwamen echter steeds vaker en bleven steeds langer. Uiteindelijk plantten ze hun bromfietsen in het oranje scherpszand voor de winkels en werden ze een deel van de straat.

Het bootje dat de straat in vaart wordt bestuurd door een vrouw. Ze zit kaarsrecht achterin. De wind zwiept haar lange haren alle kanten op.

De motor stopt abrupt en de boot drijft naar het balkon toe. 'Fawaka, JC?' vraagt ze. Sranangtongo, met een Braziliaans accent. Het windt hem nog altijd op.

'Blijf je de hele dag op dat balkon zitten? Als een oude man?' vraagt ze en ze lacht. Een paar klanken met erachter een wereld die trekt.

Ze lijkt sprekend op de vrouw die hij zo mist. Vanaf de eerste ontmoeting heeft hij zich afgevraagd of zij hem die ander zou kunnen laten vergeten. Natuurlijk zag ze dat hij haar anders bekeek dan andere vrouwen, voorzigtiger met haar omging. Ze liet hem telkens wat meer voelen, wat meer proeven. Maar niet alles.

Langzaam haalt ze haar vingers door haar haar. De gelijkenis is zo groot dat het zijn adem doet stokken. Hij ziet voor zich hoe hij haar mee naar binnen neemt. Zijn hart bonst en zijn lichaam maakt zich klaar. Maar dan ziet hij de verschillen weer. Hij haalt diep adem. Blaast begeerte, verlangen, spijt en alles wat in hem broeit in één keer uit. 'Vandaag doe ik niets,' zegt hij.

Ze haalt weer haar hand door haar haar. Dit keer met een snelle beweging die alles wat net nog mogelijk leek, wegwuift. 'A bun, JC. Tamara.' Ze start de boot en vaart weg. JC kijkt haar na. De golven spoelen nog lang tegen het huis aan. Hij voelt zich oud. Het water heeft hem oud gemaakt.

De overheid investeerde alleen nog in de nieuwe stad. Het oude Paramaribo rotte langzaam weg. JC's ouders bleven noodgedwongen in de Julianastraat wonen. Met hun ambtenarensalaris zouden ze, zelfs met subsidie, geen huis in Nieuw Paramaribo kunnen kopen.

Nu kon JC zich zijn moeders gezicht nauwelijks meer voor de geest halen. Op oude foto's zag hij een vrouw wier zachte schoon-

heid niet paste bij de harde woorden die hij zich uit die dagen herinnerde.

‘Het is zinloos om hier te blijven,’ zei ze tegen zijn vader. ‘We kunnen bij je zus in Amsterdam logeren, tot we werk gevonden hebben. En een huis.’

‘En wat voor werk denk je dat we gaan vinden? Wat voor huis?’

Zoals gewoonlijk maakte zijn vaders spottende toon haar kwaad.

‘We moeten hier weg!’ zei ze. ‘Wanneer gaat het eindelijk tot je doordringen? Ben je zo koppig of gewoon dom?’

‘Ik heb jarenlang in Holland gewoond en ik zeg het je: je blijft er altijd een tweederangsburger.’

De belerende toon maakte haar nog kwader. ‘Dus dan blijven we hier tot het bittere einde?’

Altijd hetzelfde patroon. Hoe kwader zij werd, hoe onverzettelijker zijn vader.

‘Ik ga mijn vaders huis niet opgeven,’ zei hij. ‘Zodra wij weg zijn, trekken de dealers en de *motyo’s* erin.’

‘En daarom blijven we tussen ze wonen? Tot we kapotgaan?’ Nu kon je horen dat ze zich inhield om niet te gaan schreeuwen.

‘Misschien kunnen we een eigen zaak beginnen. Een eethuisje of belegde broodjes verkopen.’

‘Je bent niet goed bij je hoofd.’ Daarna was er slechts de stilte vol woede.

JC sluit zijn ogen en concentreert zich op zijn ademhaling. De pijn in zijn scheenbeen herinnert hem aan het gevecht van een paar dagen geleden. De blik van een man die niets meer te verliezen had. Die niet meer gehinderd werd door angst. De gevaarlijkste tegenstander. Hij wrijft over zijn been. Zijn lichaam herstelt langzamer dan vroeger. De beelden van het gevecht vervagen en zijn geest wordt rustiger. Ze zal steeds rustiger worden tot ze als waarnemer verdwenen is en alleen de waarneming overblijft. Dan is er alleen nog de warmte van de zon, de wind en het geluid van het water.

Op een droge dag in de regentijd, vlak voor *Ketikoti*, zag JC voor het eerst de grote luxe pick-up de straat in rijden. Alleen wagens die zo hoog op de wielen stonden, konden nog zo snel door het water. De wagen stopte op het zand waarmee de ingang van de rotishop opgehoogd was. De mannen die uitstapten zagen er anders uit dan de lome, dikbuikige rijken die gewoonlijk zulke auto's bestuurden.

JC zou ze vanaf dat moment vanaf zijn balkon observeren. De 'baas' in zijn blauwe trainingspak en witte sportschoenen. Altijd een handdoekje om zijn nek, alsof hij net getennist had. Zijn twee bodyguards met hun oorbellen, getatoeëerde armen en glimmende geweren. Ze bekeken het leegstaande huis naast de rotishop, liepen eromheen en gingen naar binnen. Al gauw kwamen ze er elke dag en deed de baas zijn zaken op het balkon. Het huis trok dealers, junkies, hoertjes, hosselaars en types die JC in geen enkele categorie thuis kon brengen. Zijn ouders waarschuwden hem uit de buurt van het huis te blijven. Zoals zoveel zeventienjarigen gehoorzaamde hij hun alleen als het hem goed uitkwam.

De baas praatte veel en hard. Hij gebruikte woorden als 'retorisch' en 'eufemisme'. Als hij kwaad werd maakte hij iedereen uit voor *kaolo*-analfabeet. Hij had duidelijk een zwak voor hoertjes met borsten en billen die zwaar en rond waren, niet aangetast door crack of heroïne. Elke dag nam hij er wel een paar keer een mee naar achteren. Slechts een minuut of vijf daarna vertrokken ze weer haastig via de achterdeur.

Een maand later klonk er op het heetst van de dag een doffe knal in de straat. De echo galmde lang en onheilspellend tussen de huizen. Er werd geschreeuwd en gevloekt. Binnen een paar minuten was er niemand meer in de buurt van de rotishop te bekennen.

Nadat de pick-up van de baas de straat uit gescheurd was, waadde JC naar het lichaam dat midden op de weg in het water lag. Hij dacht eerst dat hij het nog zag bewegen, maar toen hij zich bukte, bewoog alleen het water. De open ogen en mond, net boven het wateroppervlak, gaven het gezicht een verbaasde uit-

drukking. Het bloed vormde stolsels die zich langzaam uitrekten in het water.

De enige dode die JC ooit gezien had was zijn opa: verschrompeld en opgemaakt, in zijn beste pak, opgebaard in een kist van glanzend hout. Deze jongen kon echter niet veel ouder zijn dan twintig.

Kort daarna was JC's moeder met Joshua naar Nederland vertrokken. Zijn vader had gezegd dat hij en JC zouden volgen zodra hun visa in orde waren. JC wist dat het lang zou kunnen duren, maar hij kon niet weten dat hij twintig jaar later nog in Paramaribo zou wonen. Van zijn moeder miste hij alleen haar aanwezigheid in het huis, de ruimte die ze innam. Joshua miste hij veel meer. Zo erg dat hij soms in bed huilde. Zonder geluid, want zijn vader mocht het niet merken. Surinaamse jongens van bijna achttien hoorden niet meer te huilen.

Twee maanden na hun vertrek, op een ochtend in de grote regentijd, was het water gekomen. JC werd wakker van het gekakel van de kippen, zo dichtbij dat het leek alsof ze in huis rondliepen. Hij liep de gang in en zag ze op het balkon heen en weer rennen. Kletsnat en onrustig sloegen ze met hun vleugels. Ze hadden een groot deel van het balkon bedekt met modderige pootafdrukken.

'Pa! Ze schijten het hele balkon onder!'

Zijn vader stond op het balkon, zijn handen om de leuning geklemd, een spanning in zijn lichaam die JC niet kende. Hij leek de kippen niet op te merken, maar keek naar de straat, drie meter onder hem.

Toen zag JC pas dat het water was gestegen tot een meter hoogte. Aan de rimpeling van het oppervlak was te zien hoe enorme krachten het voortstuwden. De straat in, de erven op, tussen de huizen door en besluiteloos in vele kleine draaikolken, die net zo snel verdwenen als ze ontstonden.

Zijn vader wees met zijn open hand naar de straat, zoals mensen doen als ze een verloren zaak duiden. Op de palm en de vingers

glinsterden druppels, alsof hij zijn hand net in het water gedoopt had. ‘Springvloed. Het water is door de dijken gebroken.’ Hij perste zijn lippen tegen elkaar.

‘Waarom heb je me niet wakker gemaakt?’ vroeg JC.

‘Ik kon de kippen in mijn eentje wel naar boven brengen.’ Zijn vader keek hem aan alsof hij nog een klein kind was en hem niet had willen storen in zijn slaap. Hoelang bleven je ouders je als een kind zien? JC was al net zo lang als zijn vader en veel sterker.

‘En de bromfietsen?’

‘Als het water blijft stijgen, zullen we ze boven moeten zetten.’

JC zag Theo een hond aan het nekvel de trap op trekken. Het dier was kletsnat, jankte en zette zich met de achterpoten schrap tegen de treden. De nagels maakten een krassend geluid in het hout. Theo vloekte. ‘Moet ik je laten verdrinken? Wil je dat?’

Bala waadde moeizaam door het water. Zijn korte broek was doorweekt en plakte tegen zijn lichaam. Aan elke schouder hing een uitpuilende boodschappentas. Bij de poort van zijn huis draaide hij zich om. Hij had een blik in zijn ogen die JC nog nooit gezien had. Angst. De soort die hij pas veel later zou leren kennen. Niet de angst die je ontkent tegenover je vrienden en wegdrukt naar een uithoekje van je geest, maar de oerkracht die een bang dier van je maakt. ‘Koop wat je nodig hebt!’ riep Bala. Zijn stem sloeg over. ‘Nu het nog kan.’ Druipend van het water hees hij zich langs de leuning van de trap omhoog.

‘Hij heeft gelijk,’ zei zijn vader. ‘We gaan.’ Hij verzamelde in de keuken zoveel boodschappentassen dat JC zich afvroeg hoe ze die allemaal zouden kunnen dragen als ze gevuld waren.

Het moment dat het water zijn benen omsloot, zou hij nooit vergeten. Het was warm en rook muf, zoals de rivier. Hij voelde het langs zijn benen bewegen, alsof het leefde en een eigen wil had. Elke stap was zwaar. Ze konden door de sterke stroming moeilijk hun evenwicht bewaren en het duurde een eeuwigheid voor ze de hoek van de straat bereikten. De bewoners van lage

huizen zochten hun toevlucht bij buren in de hoge huizen op *neuten*. Moeders riepen hun kinderen, mannen schreeuwden naar buren. Met vereende krachten probeerde men auto's naar hogere delen van de erven te duwen. Alles van waarde werd de trappen op gesleept en op de balkons gezet. Koelkasten, bromfietsen, gasbommen en hengels. Kippen, eenden en honden liepen ertussendoor. De wereld van onder het huis, die luie wereld, waarin alles kon blijven liggen, en niets echt schoon hoefde te zijn, was in één ochtend naar boven verplaatst. Het zag er nog vreemder uit dan het water, dat alleen maar wat gestegen was. JC zag zijn vader telkens bezorgd naar hem kijken, alsof hij probeerde in te schatten of hij bang was. Zijn hart klopte snel en hard in zijn borst, zoals tijdens een gevecht met een sterke tegenstander, maar hij was niet bang.

Het duurde lang voor ze de Chinese winkel op de hoek van de straat bereikten. Hoewel de winkel op verhoogde grond stond, was het water er ook binnengedrongen. De schappen waren al bijna leeg. De meeste levensmiddelen waren weg, alleen de grote glazen potten vol snoep, de zakken chips, nootjes en de flessen drank stonden er nog. De vrouw van de winkelier was ergens achter in de winkel luidkeels aan het klagen, afwisselend in het Chinees en het Surinaams. Louis, de winkelier, keek verward, alsof hij nu pas beseftte dat hij niet zoveel had moeten verkopen, maar een voorraad voor zichzelf had moeten bewaren. Hij verontschuldigde zich omdat hij niets meer voor ze had en sloot met moeite zijn deur.

Bij een winkel een straat verder hadden ze meer geluk. De Chinees en zijn vrouw twijfelden, maar besloten hen als laatste klanten te helpen. JC en zijn vader vertrokken met tassen vol bruine bonen, sardines, zoute vis en zoutvlees. Zoveel dat ze de boodschappentassen nog maar net boven het wateroppervlak konden tillen.

Samen sjouwden ze alles van waarde naar boven, zelfs hun bromfietsen en de korjaal uit de schuur. Vanaf het balkon zagen ze het water binnen een dag tot twee meter hoogte stijgen. Op de radio

hoorden ze dat de hele stad geëvacueerd zou worden. Zijn vader bleef herhalen dat hij niet bang moest zijn. Lang geleden hadden klimatologen voorspeld dat het water bij een dijkbreuk tot ongeveer twee meter zou stijgen. Mocht het toch tot boven het balkon stijgen, dan zouden ze met hun korjaal het water op gaan en varen tot ze droog land bereikten.

JC was niet bang. Het water gaf hem juist hoop. Het had hun straat schoongespoeld, beter dan de politie of het leger had kunnen doen. Hij zag liever dat er voorlopig geen mensen konden wonen dan dat de Julianastraat een plek werd waar een leven niets meer waard was. Als het water weer gezakt was, zou hij er met zijn vader weer een nieuw begin kunnen maken.

In de dagen na de vloed verdrong de muffe geur van het brakke rivierwater alle andere geuren. Al het leven op de grond dat zich niet in veiligheid had kunnen brengen, dreef rottend en stinkend voorbij. Kippen, katten, honden, ratten, *awari's*, slangen en *sapakara's*. Wie kon, ontvluchtte de stad. De evacuatie verliep moeizaam. De regering in Nieuw Paramaribo had niet genoeg mankracht en boten. Internationale hulp kwam op gang, maar stopte snel toen bendes hulpverleners aanvielen en van hun boten beroofden. Zelfs twee meter water kon niet voorkomen dat er overal huizen en winkels geplunderd werden. De plundersaars hadden vrij spel. Ze kwamen in korjalen, rubberboten of op vaartuigen gemaakt van bij elkaar gebonden vaten. JC verbaasde zich over de kalmte en de doeltreffendheid waarmee ze te werk gingen. Breekbare voorwerpen als computers, beeldschermen en lampen wikkelden ze zorgvuldig in plasticfolie voor ze in de boot werden geladen. Als ze wegvoeren zag hij de voldoening op hun gezichten. Alsof ze op de vloed gewacht hadden en eindelijk kregen wat hun al veel te lang onthouden was. Later zou er een ander type plunderaar verschijnen, de *koproman*, die koperen pijpen en draden uit huizen sloopte.

Drugsbendes verspreidden zich samen met het water over

de stad. Weg van hun vertrouwde territoria hielden ze zich niet meer aan onderlinge afspraken. Ze bevochten elkaar op leven en dood om huizen, levensmiddelen, brandstof en boten. Als hyena's schraaptten ze de resten van de botten van de stad. Op elk moment van de dag of nacht kon het staccato geluid van hun automatische wapens losbarsten. Al snel hadden ze de beste en snelste boten bemachtigd. Als JC het geluid van een zware motor hoorde, dook hij weg achter het raam van de woonkamer. Dan zag hij ze voorbij varen. In de ogen achter de machinegeweren zag hij angst die bereid was om te doden. Voor het eerst in zijn leven voelde hij zich weerloos.

Steeds vaker zagen JC en zijn vader een lijk in het water drijven, bleek en opgezwollen. Het waren echter niet de kogels die de meeste slachtoffers maakten, maar sluipmoordenaars als dysenterie en leptospirose. JC dacht aan zijn opa, die hem gezegd zou hebben dat hij niet bang moest zijn en moest vechten. Maar tegen kogels en bacillen viel moeilijk te vechten.

JC's vader wilde niet geëvacueerd worden naar een tentenkamp. Volgens hem was het veiliger om in hun huis te blijven en konden ze het lang volhouden met hun voorraad levensmiddelen. JC had zich daarbij neergelegd, maar zou zich altijd blijven afvragen of zijn vaders besluit gebaseerd was geweest op angst of juist op moed. Of dat het slechts zijn afkeer van verandering was die hem ervan weerhield het huis te verlaten.

Door het verwaarloosde, dichtgeslibde afwateringssysteem bleef het water achter de dijken gevangen. Loom en onverzettelijk lag het in de straten. Op de radio hoorden ze de verantwoordelijke minister beweren dat er inferieur materiaal gebruikt was door de Nederlandse dijkenbouwers en er constructiefouten gemaakt waren. De dijkenbouwers weten de doorbraak echter aan slecht onderhoud en watermanagement door de Surinamers.

Wegpompen van het water zou alleen lukken als er openingen in de dijken gemaakt werden en het afwateringssysteem volledig

vervangen werd. Een operatie die miljarden kostte, geld dat nodig was voor uitbreiding van de nieuwe stad.

Het grootste deel van de bevolking van Paramaribo werd geëvacueerd, maar JC en zijn vader bleven. De bendes vochten door tot er niets meer was om voor te sterven. Zo vertrok de een na de ander, maar hun dreiging bleef lang in de ondergelopen straten hangen.

Van de eerste dag dat ze in de korjaal het water op gingen, herinnerde JC zich vooral de stilte. Het was er één die de straat nooit gekend had. Het enige geluid was dat van hun peddels die het wateroppervlak raakten. Geen verkeer, geen stemmen, geen geblaf van honden of gekraai van hanen. Vogels streken neer in de bomen om na een korte pauze weer vertwijfeld verder te vliegen. De straat rook niet meer naar de rivier, zoals vlak na de overstroming, maar zuur, zoals de goten die het water van de stad moesten afvoeren, maar altijd verstopt raakten door afval en waterplanten.

Zijn vader haalde telkens diep adem alsof hij niet voldoende lucht binnen kreeg, en zuchtte als ze een huis passeerden waarvan ze de bewoners gekend hadden.

‘Hoelang zal het duren voor het water weer gezakt is?’ vroeg JC.

‘Het kan niet lang meer duren.’

JC hoorde aan de nadruk die zijn vader op elk woord legde dat hij zichzelf probeerde te overtuigen.

Ze hoorden iemand roepen in een huis op de hoek van de straat. Op het balkon stond een man naar hen te zwaaien. Hij had slechts een korte broek aan en een ketting om met een kruis dat op zijn magere borstkas hing. Zijn haar stond alle kanten op, alsof het in de weken na de overstroming niet meer gekamd was. Toen ze dichterbij kwamen, zag JC dat er dik gelig snot onder zijn neus zat.

‘Hoe gaat het, broer?’ vroeg zijn vader.

De man grijnsde. Hij miste een voortand. ‘Veel beter nu ik jullie zie. Ik dacht dat ik nog de enige was in de straat.’

‘Kunnen we iets voor je doen? Heb je genoeg eten? Water?’

‘Ik red het nog wel een paar weken.’

‘Wij ook, maar we moeten beslissen wat we gaan doen. Heb je een boot?’

De man knikte, hief een hand naar de hemel. ‘Ja, maar ik blijf. Ik vertrouw op God.’

JC’s vader glimlachte. ‘Als hij het water kon brengen, kan hij het ook weer weghalen.’

Het gezicht van de man betrok. Hij probeerde het snot weg te vegen, maar verspreidde het slechts over zijn wang. ‘Hij gaat het niet weghalen.’

‘We moeten hoop houden, broer.’

‘Dat gaat hij niet doen. Dit was de enige manier om alle zondaars weg te krijgen. Al die hoeren, dieven, moordenaars. Niemand luis-terde meer naar zijn woord. Dit is zijn straf.’

‘Die zijn allemaal weg, broer. Waarom zou hij het water nu niet laten zakken?’

‘En wij? Zijn wij vrij van zonde? En onze kinderen?’ Hij wees naar JC.

Zijn vader knikte een paar keer, alsof hij de woorden van de man tot zich door liet dringen. Daarna gebaarde hij dat JC verder kon peddelen en hief zijn hand op naar de man. ‘*Tan bun, brada*. We komen snel weer bij je langs.’

JC’s vader en zijn collega’s kregen van de regering de taak overgebleven bewoners te registreren, toezicht te houden wie de stad binnenkwam en verliet. Elke dag maakten ze lange tochten door de verlaten straten en langs de lege huizen. Toen drong het pas echt tot hen door dat Paramaribo grotendeels verlaten was. Sommige achterblijvers waren gewone mensen die net als JC’s vader simpelweg weigerden hun huis te verlaten. Ze hoopten dat het water snel zou zakken en hadden de reserves om het een tijd vol te houden. Onder de achterblijvers waren echter ook veel verwarde zielen, die zich al lang voor de overstroming in hun huis hadden teruggetrokken. JC leerde al snel de gekte te herkennen in hun blik of in hun woorden. Als ze niet dachten dat het water een straf van God was,

dan waren ze overtuigd van een complot, uitgevoerd door China of de Verenigde Staten om Suriname voor eens en voor altijd onder controle te krijgen.

In de eerste droge tijd na de vloed zakte het water precies twintig centimeter, maar in de regentijd die volgde steeg het weer naar twee meter. Wetenschappers, gelovigen, optimisten, pessimisten en wanhopigen, iedereen had zijn eigen theorie over de toekomst van de stad. JC's vader zei dat de tijd zou uitwijzen wie gelijk had. Op een toon alsof het hem niets kon schelen. Alsof hij zich al had aangepast aan de nieuwe situatie en opzag tegen weer een verandering.

Langzaam wende JC aan zijn nieuwe leven. Het speelde zich steeds meer af in de enige buurt die bewoond was gebleven: het Braziliaanse deel van Tourtonne. Braziliaanse goudzoekers hadden er lang geleden hun hotels, winkels, bars en bordelen gebouwd. Ze leefden er al generaties tussen de Surinaamse bevolkingsgroepen die elkaar uitscholden, elkaars gerechten aten, elkaars feesten vierden zonder ze te begrijpen, en gewenst of ongewenst kinderen bij elkaar verwekten. De Brazilianen bleken ook op het water te kunnen overleven. JC ontmoette er zijn vrienden, hing er aan de bar, dronk cachaça, maakte ruzie als hij verloor met kaarten en werd verliefd op meisjes die achteloos zijn hart braken.

Hij zag na de overstroming nieuwe Braziliaanse goudzoekers komen. Ze kwamen nu via Frans-Guyana met de boot naar Paramaribo en reisden van daaruit via de Surinamerivier naar het binnenland. Net als vroeger keerden ze uitgeput en gehavend terug naar de stad, de meesten slechts met minuscule korrels goud. De enkeling die een grote vondst deed, werd vaak beroofd, soms vermoord. Het meeste goud gaven ze in Paramaribo uit aan alcohol, gokken, goedkope drugs en dure zaadlozingen. De Brazilianen zaten gevangen in een cyclus waarin het zwoegen altijd veel langer duurde dan het genot.

De eerste jaren na de overstroming maakten er nog mensen de reis vanuit Nieuw Paramaribo naar de oude stad. Journalisten, bouwkundigen, hulpverleners, avonturiers en mensen op zoek naar ach-

tergelaten bezittingen. Het was een moeilijke en gevaarlijke tocht. Door alle obstakels onder het oppervlak was het bijna onmogelijk om het oude Paramaribo te bereiken. Uiteindelijk ging er niemand meer. Enkele politieke partijen streden aanvankelijk voor drooglegging en heropbouw van de oude stad, maar zij gaven de strijd al snel op. In de nieuwe hoofdstad leefde de oude stad slechts voort in liederen, schilderijen en dromen van hen die haar niet konden vergeten. Toch zou het nog jaren duren voor het tot JC en zijn vader doordrong dat de regering het oude Paramaribo en haar bewoners als verloren beschouwde.

Een jaar na de vloed reisde JC naar Nieuw Paramaribo en bezocht er familie en vrienden. Van de tienduizenden armen, die na de vloed geëvacueerd waren, leefde een groot deel in getto's die uit de tentenkampen waren ontstaan. In het centrum flaneerden de rijken in de chique winkelcentra en over de boulevards. Hij miste zijn vader, zijn huis en de Braziliaanse buurt. Al na een maand keerde hij terug naar de oude stad.

Er moet een moment geweest zijn waarop de regering JC's vader had ontheven uit zijn functie, maar hij had het nooit tegen JC gezegd. Hij bleef toezicht houden en voorzag samen met enkele anderen de stad van levensmiddelen uit Frans-Guyana.

Steeds vaker stonden hij en JC oog in oog met agressie en hebzucht. Zijn vader had een glimlach die argwaan weg kon nemen en een stem die geruststelde, maar in een conflict keek JC naar zijn handen. Ze bewogen met gespreide vingers door de lucht in een poging de ander voor rede vatbaar te maken. Als er zweetdruppels in de palmen verschenen, wist JC dat het met woorden niet zou lukken. Met tegenzin liet zijn vader hem dan begaan. De goudzoekers waren geen partij voor JC. Ze konden niet weten dat hij jarenlang was getraind om al zijn kracht te concentreren in één trap, die een van hun meest kwetsbare plekken zou raken. Daarna werd er wel geluisterd.

Twintig jaar lang hadden hij en zijn vader geprobeerd de stad

onder controle te krijgen. Ze was net een kaaiman: haar apathie kon dagen, weken duren, maar altijd kwam het moment waarop de kaken dichtklapten. Na al die jaren, toen ze eindelijk getemd leek, had ze toch nog toegeslagen. Zijn vaders geest vermorzeld, zodat hij geen uitweg meer zag. Toen hij stierf, was het alsof die twintig jaar zwoegen, vechten en hopen in één keer werden weggevaagd.

JC loopt naar binnen en gaat in zijn hangmat liggen. Voorzichtig strekt hij zijn pijnlijke been, probeert zijn lichaam te ontspannen en zijn hoofd leeg te maken. Hij hoopt dat hij vannacht niet droomt. De laatste tijd brengen zijn dromen hem terug naar het verleden en beleeft hij de moeilijkste momenten weer. Deze duren lang genoeg om elke beslissing, elke beweging te overdenken. Gedachten die na jaren gerijpt zijn krijgen de ruimte. De dromen kosten zoveel energie dat hij uitgeput wakker wordt.